

Палей Дмитро Анатолійович
аспірант,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-45>

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Сучасний економічний ландшафт характеризується високим рівнем невизначеності та динамічними змінами, що ставить підприємства, зокрема малий та середній бізнес, перед численними викликами. Малі та середні підприємства відіграють важливу роль у розвитку національної економіки, забезпечуючи робочі місця, стимулюючи інновації та сприяючи економічному зростанню. Однак їхнє існування та розвиток значною мірою залежать від здатності ефективно адаптуватися до кризових ситуацій, які можуть виникати як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівні [1].

Антикризове управління є ключовим фактором забезпечення стійкості малого та середнього бізнесу, адже дозволяє оперативно реагувати на виклики, мінімізувати ризики та зберігати конкурентоспроможність. Використання гнучких стратегій, цифрових технологій та фінансової диверсифікації допомагає підприємствам адаптуватися до нестабільного економічного середовища. Важливу роль відіграє ефективне управління ресурсами, зокрема оптимізація витрат, пошук нових каналів збуту та залучення партнерів для взаємної підтримки. Розвиток кризового менеджменту в малому бізнесі також передбачає інвестиції в людський капітал, оскільки кваліфікований персонал та сильне лідерство є запорукою швидкої адаптації до змін [2]. У результаті підприємства, що впроваджують антикризові стратегії на постійній основі, не лише долають

труднощі, а й закладають фундамент для довгострокового розвитку та зростання.

Завданням антикризового управління є також створення системи раннього попередження про можливі кризи, розробка стратегій для їх подолання та відновлення після важких періодів. Кризи можуть мати різні форми – від фінансових і економічних до соціальних і політичних, і для кожного з таких випадків необхідні специфічні підходи до управлінських рішень. В умовах глобальних змін та розвитку цифрових технологій, антикризове управління повинно враховувати можливості швидкої адаптації до нових технологій, змін в споживчому попиті та зовнішніх економічних факторів.

Особливо важливим аспектом антикризового управління для малого та середнього бізнесу є проактивне планування, що включає створення фінансових резервів, диверсифікацію постачальників та адаптацію бізнес-моделі до змін у споживчому попиті. Використання сучасних технологій, таких як автоматизація бізнес-процесів та аналітика даних, дозволяє швидко реагувати на ринкові коливання та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Водночас стратегічні партнерства та співпраця з державними інституціями, фінансовими організаціями та міжнародними фондами відкривають нові можливості для отримання підтримки під час кризових періодів [1]. Гнучкість у прийнятті рішень, адаптивність до зовнішніх факторів та готовність до інновацій стають визначальними елементами успішного антикризового управління. У перспективі саме підприємства, які інтегрують кризові сценарії у свою бізнес-стратегію та розвивають культуру стійкості, зможуть не лише вижити в умовах нестабільності, а й створити довготривалі конкурентні переваги.

Крім того, важливу роль у стійкості малого та середнього бізнесу відіграє диверсифікація джерел фінансування, що дозволяє підприємствам уникати критичної залежності від одного фінансового каналу. Використання грантових програм, державних субсидій, венчурного капіталу або краудфандингових платформ

може стати надійною підтримкою у періоди нестабільності. Також малий бізнес має зосередитися на цифровій трансформації, яка включає автоматизацію внутрішніх процесів, розвиток онлайн-продажів та використання аналітики великих даних для кращого розуміння ринку [3].

Управління персоналом також набуває особливого значення, адже мотивація, лояльність та професійний розвиток команди безпосередньо впливають на здатність підприємства долати кризові періоди. Важливо підтримувати відкриту комунікацію між керівництвом і працівниками, залучати персонал до процесу прийняття рішень та створювати стимули для підвищення продуктивності.

Крім внутрішніх факторів, малий і середній бізнес має адаптуватися до змін у законодавчому та регуляторному полі. Участь у галузевих асоціаціях, співпраця з місцевою владою та моніторинг економічних реформ допомагають компаніям не лише залишатися в правовому полі, а й використовувати нові можливості для розвитку.

Успішне антикризове управління базується на гнучкості, інноваційності та стратегічному мисленні. Підприємства, які заздалегідь готуються до можливих криз, диверсифікують свої ризики та інвестують у розвиток, мають значно вищі шанси не лише подолати труднощі, а й зміцнити свої позиції на ринку. Таким чином, антикризове управління стає не просто інструментом виживання, а ключовим фактором довгострокового успіху малого та середнього бізнесу.

Щоб малий і середній бізнес не лише виживав, а й розвивався в умовах криз, потрібно змінити підхід до управління ризиками, інтегруючи їх у загальну бізнес-стратегію. Це означає впровадження систем моніторингу економічних і ринкових загроз, розробку сценаріїв реагування та підготовку альтернативних планів дій [2]. Такий підхід дозволяє не просто реагувати на виклики, а передбачати їх і діяти на випередження.

Додатковим чинником стійкості є інвестиції в розвиток людського капіталу. У кризові часи головною конкурентною перевагою стає не лише фінансова стабільність, а й команда

професіоналів, здатних швидко адаптуватися до змін. Навчання, підвищення кваліфікації персоналу, формування культури інновацій та підтримки в колективі сприяють створенню середовища, в якому працівники не бояться змін, а сприймають їх як можливість для зростання.

Також роль цифрових технологій у антикризовому управлінні важко переоцінити. Використання хмарних сервісів, CRM-систем, аналітичних платформ та штучного інтелекту дозволяє значно підвищити ефективність управлінських рішень та оперативність бізнес-процесів. Цифровізація не лише допомагає оптимізувати витрати, а й відкриває нові можливості, зокрема вихід на міжнародні ринки, впровадження онлайн-продажів або розширення спектра послуг.

Крім внутрішніх змін, малий і середній бізнес має активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем [4]. Партнерство з іншими компаніями, участь у бізнес-асоціаціях, кооперація з науковими установами та залучення державної підтримки значно підвищують шанси на успіх навіть у складних економічних умовах.

Антикризове управління є ключовим чинником стійкості малого та середнього бізнесу в умовах нестабільності. Використання гнучких стратегій, цифрових технологій, диверсифікації фінансування та ефективного управління ресурсами дозволяє підприємствам не лише адаптуватися до кризових викликів, а й закладати фундамент для подальшого розвитку. Особливу роль відіграє інвестиція в людський капітал, оскільки професійна команда та ефективне лідерство сприяють швидкому реагуванню на зміни.

Проактивне планування, використання сучасних технологій та стратегічне партнерство з державними та фінансовими інституціями є важливими елементами успішного антикризового менеджменту [5]. Підприємства, що інтегрують кризові сценарії у свою бізнес-стратегію та формують культуру стійкості, здатні не лише вижити, а й створювати конкурентні переваги. У сучасному бізнес-середовищі антикризове управління стає не лише необхідністю, а й інструментом довгострокового успіху.

Література:

1. Єпіфанова І., Болотнов Д. Місце стратегії в системі антикризового управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 326–330.
2. Ключковська В.О., Ключковський О.В., Трегубов О.С. Макро-економічні аспекти відновлення функціонування малого та середнього бізнесу в контексті повоєнної відбудови національної економіки України. *Економіка і організація управління*. 2023. Вип.1(49). С.89–98.
3. Хотенко О. Державна підтримка малого та середнього підприємництва. URL: <https://ngoipr.org.ua/blog/derzhavna-pidtrymka-malogo-ta-serednego-pidpryyemnytstva/> (дата звернення 05.03.2025).
4. Леонова Б., Островська О., Круш, В. Підвищення стійкості фінансового стану суб'єктів малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-65> (дата звернення 05.03.2025).
5. Шаранов Р.С. Дослідження шляхів виходу підприємств з кризового стану в сучасних умовах. *Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти*: матеріали доповідей міжнар. наук.-техн. конф., м. Ужгород, 8 травня 2020 р. Ужгород, 2020. С. 91–94.